

1. Inleiding

Om jaarlijks de taal- en rekenvaardigheid van Nederlandse leerlingen aan het einde van de basisschool in kaart te brengen, maakt de Inspectie van het Onderwijs gebruik van de scores van leerlingen op de eindtoetsen. Sinds schooljaar 2014/2015 maken alle leerlingen in groep 8 verplicht een eindtoets. Vanaf schooljaar 2015/2016 meten alle eindtoetsen de beheersing van de referentieniveaus voor lezen, taalverzorging en rekenen.

1.1 Eindtoetsen²

In schooljaar 2016/2017 konden de scholen kiezen uit zes eindtoetsen. In 2014/2015 was de keuze beperkt tot drie toegelaten eindtoetsen en enkele andere toetsen; in 2015/2016 kon gekozen worden uit de drie reeds toegelaten eindtoetsen. Hoewel alle toegelaten eindtoetsen de beheersing van de referentieniveaus in kaart brengen, zijn er verschillen in de wijze waarop ze dat doen (Glas, Emons & Berding-Oldersma, 2016). Daarom kunnen we de gegevens van de verschillende eindtoetsen niet combineren tot een landelijk beeld van de leerlingprestaties in groep 8. Net als in de rapportage over 2014/2015 en 2015/2016 (Inspectie van het Onderwijs, 2016, 2017) is deze rapportage om die reden gebaseerd op de gegevens van de Centrale Eindtoets van het College voor Toetsen en Examens (verder: CvTE).

In 2017 hebben 113.394 leerlingen van 4.241 scholen de Centrale Eindtoets op papier gemaakt.³ Vorig jaar constateerden we dat de representativiteit van de groep scholen die de Centrale Eindtoets had gemaakt onder druk kwam te staan, omdat steeds minder scholen en leerlingen deelnemen aan de Centrale Eindtoets (66% in 2017, 76% in 2016 en 86% in 2015; CvTE 2017). De groep scholen die in 2017 de Centrale Eindtoets heeft gemaakt, is niet langer representatief voor alle basisscholen in Nederland. Met name scholen die zwakker scoren op de Centrale Eindtoets, stappen in een volgend jaar over op een andere toets. Zo was de gemiddelde eindtoetsscore van de scholen die in 2017 een andere eindtoets hebben gedaan, in 2016 gelijk aan 533,1 tegen 534,8 voor de scholen die niet zijn overgestapt.

² Toegelaten eindtoetsen in 2017 zijn: de Centrale Eindtoets van CvTE (66%), de IEP eindtoets van bureau ICE (24%), ROUTE 8 van A-Vision (9%), de AMN eindtoets van AMN bv, de CESAN eindtoets van SM&C bv en de Dia-eindtoets van Diataal bv. De drie laatst genoemde eindtoetsen werden in totaal op 1% van de scholen afgenomen (Inspectie van het Onderwijs, 2018). Toegelaten eindtoetsen in 2015 en 2016 waren: de Centrale Eindtoets van CvTE, de IEP Eindtoets van bureau ICE en de ROUTE 8 van A-Vision.

³ De hier genoemde aantallen leerlingen en scholen betreffen de aantallen waarop dit rapport is gebaseerd. Het betreft de leerlingen van reguliere basisscholen die de papieren toets hebben gemaakt; leerlingen met een ontheffing zijn niet meegenomen, evenals leerlingen die de digitale toets hebben gemaakt en leerlingen van scholen voor speciaal (basis)onderwijs. De onderzoeksgroep kijkt daarmee iets af van de groep leerlingen waar CvTE over rapporteert in de terugblik op de Centrale Eindtoets 2017 (CvTE, 2018) en de rapportage referentieniveaus taal en rekenen 2016-2017 (CvTE, 2017).

Om toch een landelijk beeld te kunnen schetsen, hebben we de scores herberekend alsof alle scholen die in 2015 de Centrale Eindtoets maakten, ook in 2017 weer mee hebben gedaan (Hemker, 2018).⁴ Met ingang van 2018 wordt eenzelfde set opgaven aan elke eindtoets toegevoegd. Dit zal de vergelijkbaarheid van de eindtoetsen vergroten. Mogelijk kunnen we dan de resultaten van meer eindtoetsen betrekken bij het schetsen van het landelijk beeld.

1.2 Referentieniveaus en ambitie

De referentieniveaus voor taal en rekenen beschrijven wat leerlingen, van de basisschool tot aan het hoger onderwijs, moeten kennen en kunnen op deze onderdelen. De niveaus worden beschreven in twee 'kwaliteiten': de fundamentele kwaliteit (F) en de streefkwaliteit (S).⁵ Niveau 1F en 1S zijn van toepassing op het einde van het basisonderwijs. Voor taal geldt dat het streefniveau en het opvolgende fundamentele niveau aan elkaar gelijk zijn (dus 1S=2F). Voor rekenen is dit niet het geval. Daar richten de fundamentele niveaus zich op een meer toepassingsgerichte benadering van rekenen, terwijl de streefniveaus al voorbereiden op de meer abstracte wiskunde.

De referentieniveaus zijn in 2009 opgesteld door de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2009): de commissie Meijerink. Destijds stelde de commissie dat het niveau 1F op dat moment haalbaar zou moeten zijn voor 75 procent van de leerlingen aan het einde van het primair onderwijs. Dit percentage zou met de nodige inspanningen naar 85 procent kunnen. Bovendien zouden volgens de commissie meer leerlingen kunnen worden uitgedaagd om een aanvullend of volgend niveau (1S/2F) te bereiken. De ambitie zou moeten zijn: 65 procent van de leerlingen beheerst het streefniveau.

⁴ Bij de herberekening van de resultaten hebben we gebruik gemaakt van de groep scholen die zowel in 2015, 2016 als 2017 de Centrale Eindtoets heeft gemaakt. Voor deze scholen is bekeken hoe zij scoorden in 2015, 2016 en 2017. Vervolgens zijn de verschillen berekend tussen 2015 en 2016 en 2015 en 2017. Deze verschillen reflecteren het werkelijke scoreverschil tussen 2015 en de andere twee jaren. Dit werkelijke verschil is opgeteld bij de score die de totale deelnemende groep scholen in 2015 behaalde, waarmee er een schatting beschikbaar komt van de score in 2016 en 2017 als de groep deelnemers onveranderd was gebleven. Deze schatting gebruiken we om te rapporteren over de trend. Als we kijken naar de verschillen tussen scholen (H3), rapporteren we alleen over 2017 en gebruiken we de daadwerkelijk behaalde score i.p.v. de schatting.

⁵ Zie voor meer uitleg over de referentieniveaus de rapportage 'Taal en rekenen aan het einde van de basisschool' (Inspectie van het Onderwijs, 2016) en de rapportage van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2009).